

УДК 658.168.3 + 336.6

JEL E59, G33, M49, R39

DOI: 10.31471/2409-0948-2024-2(30)-98-109

Яцюк Олег Степанович

аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15

e-mail: olegstya@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3943-7352>

ПРОВЕДЕННЯ АВТОСАНАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ЗА РАХУНОК ОПТИМІЗАЦІЇ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

Анотація. У статті досліджено особливості проведення автосанаційних заходів за рахунок оптимізації методів управління кредиторською заборгованістю, визначено роль методів скорочення кредиторської заборгованості (КЗ) в системі управління оздоровленням підприємства. Виявлено, що в українській та зарубіжній науковій та прикладній літературі відсутнє належне висвітлення питань використання методів скорочення КЗ як джерела фінансування автосанації підприємства.

Актуальність розв'язання даного завдання обумовлено тим, що для підприємства, яке перебуває в кризовому стані й грошові потоки якого є розбалансованими, можливість покриття поточних виплат за рахунок поточних надходжень немає і, відповідно, воно не в стані накопичувати достатньо грошових коштів для вчасного погашення КЗ. З цієї причини, з метою зниження ризику банкрутства суб'єкта господарювання та скорочення потреби в ресурсах для фінансування автосанаційних заходів необхідно детально розглядати можливі заходи скорочення КЗ.

В дослідженні автор детально зупинився на оцінці тих джерел фінансування автосанації, які може мобілізувати підприємство, що знаходиться в кризовому стані, за рахунок оптимізації методів управління КЗ. Зосереджуючи увагу на досягненні таких основних фінансових цілей автосанації, як зростання ліквідності й платоспроможності, автор розглянув отримання санаційних кредитів, випуск боргових цінних паперів під гарантію третіх осіб, трансформацію боргу у власність (обмін КЗ на цінні папери боржника), погашення КЗ за рахунок частини майна боржника, здійснення операцій РЕПО, толінгу, фінансового лізингу, зменшення КЗ з одночасним зменшенням дебіторської заборгованості підприємства, припинення господарського зобов'язання за згодою сторін (продлонгація строків сплати КЗ (новація боргу), списання КЗ (повне або часткове), дострокове погашення КЗ зі знижкою або припинення зобов'язання переданням відступного, переоформлення заборгованості у вексельні зобов'язання) як важливі й дієві методи управління кредиторською заборгованістю підприємства-боржника при реалізації автосанації.

Таким чином, в роботі автором проведено групування джерел фінансування автосанації підприємства за рахунок оптимізації роботи з КЗ та детально їх розглянуто. Встановлено, що для ефективного фінансового забезпечення автосанаційних процедур за рахунок скорочення КЗ на підприємстві необхідно впроваджувати заходи, спрямовані на підвищення якості управління кредиторською заборгованістю.

Ключові слова: автосанація, підприємство, управління, кредиторська заборгованість, фінансове забезпечення.

Yatsiuk Oleh Stepanovych
Postgraduate student
Department of Management and Administration
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
76019, Ivano-Frankivsk, Karpatska Street, 15
e-mail: olegstya@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3943-7352>

IMPLEMENTATION OF AUTOSANATION MEASURES THROUGH THE OPTIMIZATION OF ACCOUNTS PAYABLES MANAGEMENT METHODS

Abstract. The article examines the peculiarities of carrying out autosanation measures due to the optimization of accounts payable management methods, defines the role of accounts payable reduction methods in the enterprise recovery management system. It was found that in the Ukrainian and foreign scientific and applied literature, there is no adequate coverage of the issues of using methods of reducing payables as a source of financing for the company's autosanation.

The urgency of solving this task is due to the fact that for an enterprise that is in a state of crisis and whose cash flows are unbalanced, there is no possibility of covering current payments at the expense of current revenues and, accordingly, it is not in a position to accumulate enough cash for the timely repayment of accounts payable debts. For this reason, in order to reduce the risk of bankruptcy of the business entity and reduce the need for resources to finance autosanation measures, it is necessary to consider in detail possible measures to reduce accounts payable.

In the study, the author focused in detail on the assessment of those autosanation's sources of financing that can be mobilized by an enterprise in a crisis, due to the optimization of accounts payable management methods. Focusing on the achievement of the main financial goals of autosanation, such as increasing liquidity and solvency, the author considered obtaining sanitation loans, issuing debt securities under the third party warranty, transforming debt into property (exchange of payables for the debtor's securities), repayment of payables at the expense of debtor's property, carrying out repurchase transactions, tolling, financial leasing, reduction of payables with a simultaneous reduction of the company's receivables, termination of economic obligations by agreement of the parties (extension of terms for payment of payables (debt novation), write-off of payables (full or partial), early repayment of payables with a discount or termination of the obligation by the transfer of recourse, reissuance of the debt into promissory notes) as important and effective methods of managing the enterprise's payables during the autosanation implementation.

Thus, in the author's work, the grouping of the sources of financing for the company's autosanation was carried out due to the optimization of work on accounts payable and they were considered in detail. It was established that for the effective financial support of auto rehabilitation procedures due to the reduction of payables at the enterprise, it is necessary to implement measures aimed at improving the quality of payables management.

Keywords: autosanation, enterprise, management, accounts payable, financing.

Вступ. Для підприємства, яке перебуває в кризовому стані й грошові потоки якого є розбалансованими, можливості покриття поточних виплат за рахунок поточних надходжень немає і, відповідно, воно не в стані накопичувати достатньо грошових коштів для вчасного погашення кредиторської заборгованості. В той же час, кредитори у випадку прострочення сплати їм заборгованості та за наявності обґрунтованих ризиків неплатоспроможності боржника, мають можливість ініціювати процедуру банкрутства щодо боржника [1].

З огляду на вказані факти, з метою елімінування ризику банкрутства суб'єкта господарювання необхідно детально розглянути можливі заходи скорочення кредиторської заборгованості. Більш того, такі заходи здатні знизити потребу в фінансових ресурсах для проведення автосанаційних заходів на підприємстві. Якщо правомірність віднесення заходів із рефінансування дебіторської заборгованості до джерел фінансування автосанації сумнівів не викликає [2], то віднесення до таких джерел заходів із скорочення КЗ є питанням дискусійним, оскільки безпосередньо фінансових ресурсів підприємство при цьому не отримує. Для вирішення цього питання автор вважає за доцільне зазначити, що двома цілями фінансування є:

- 1) покриття поточних потреб;
- 2) здійснення капітальних витрат.

Перша ціль передбачає, зокрема, виконання зобов'язань, тому їхнє скорочення сприяє досягненню цієї мети, та являє собою фінансування діяльності підприємства. Так, при скороченні КЗ (наприклад, через взаємозалік) підприємство, не маючи грошей, погашає свій борг, звільняється від зобов'язань і, таким чином, отримує фінансування. Очевидно, що до фінансування у вузькому розумінні цього терміну, яке передбачає отримання грошових коштів для здійснення діяльності, реалізації проектів тощо, скорочення КЗ віднести не можна. Проте до фінансування у широкому розумінні, тобто до будь-якого зростання доходів чи зниження витрат, скорочення зобов'язань тощо, зменшення КЗ слід включати.

Аналіз сучасних зарубіжних і вітчизняних досліджень і публікацій. Методи оптимізації управління кредиторською заборгованістю та форми фінансової участі кредиторів у заходах з фінансового оздоровлення господарюючих суб'єктів розглянуті детально в працях таких відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, як А. М. Поддєрьогін [3], О. О. Терещенко [4], М. О. Данилюк [5], М. Д. Білик [6], И. А. Бланк [7], Р. К. Гроз'єан [8], М. Бьомле [9] та інших.

Аналізуючи роботи цих авторів, слід зазначити, що вони в різній мірі описують можливості методів управління КЗ для фінансового оздоровлення підприємств, проте в жодному джерелі не акцентовано на можливості реалізації автосанаційної процедури за рахунок скорочення кредиторської заборгованості. З огляду на цей факт, слід констатувати, що у наукових та прикладних літературних джерелах не висвітлено проблему застосування методів оптимізації КЗ як джерела фінансування автосанаційних процедур суб'єкта господарювання. Варто зауважити, що окремі питання, які стосуються актуальності, доцільності та економічної сутності автосанаційних процедур та джерел їх фінансування викладено в ряді наукових публікацій автора, зокрема у [2; 10-12].

Метою статті є дослідження особливостей проведення автосанаційних заходів за рахунок оптимізації методів управління кредиторською заборгованістю, визначення ролі методів скорочення кредиторської заборгованості в системі управління оздоровленням підприємства.

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми, якій присвячується стаття. Розглядаючи особливості фінансового забезпечення автосанаційних процедур за рахунок скорочення кредиторської заборгованості підприємства, зазначимо, що кредиторська заборгованість, згідно вітчизняних нормативних актів, являє собою підтверджені належними документами грошові вимоги до підприємства (боржника) зі сторони юридичних та фізичних осіб (кредиторів), в тому числі вимоги: за отриманими позиками; за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги; за всіма видами платежів до бюджету, включаючи податки з працівників підприємства, відрахування до пенсійного фонду та на соціальне страхування; зі страхування майна підприємства та індивідуального страхування його працівників; з виплати заробітної плати; за внутрішньовідомчими розрахунками тощо [13, с. 14-15].

Тимчасовий дефіцит грошових ресурсів, що виявляється в нестачі коштів на виконання поточних зобов'язань, можуть відчувати різні підприємства, навіть

високорентабельні. Збиткові ж господарюючі суб'єкти стикаються з даною проблемою постійно, оскільки їх зобов'язання зростають швидше, ніж відбувається надходження грошових коштів. Таким чином, неможливість повного та своєчасного погашення КЗ в умовах дефіциту грошових коштів на багатьох вітчизняних підприємствах підвищує актуальність питання встановлення черговості, обсягів та порядку погашення КЗ різним кредиторам.

Форми фінансової участі кредиторів в антикризових заходах на підприємстві наведено та проаналізовано в працях [3-7]. Тому, на думку автора, доцільно більш детально зупинитися на оцінці тих джерел фінансування, які може мобілізувати підприємство, яке знаходиться в кризовому стані, за рахунок оптимізації методів управління КЗ.

Акцентуючи увагу на досягненні таких фінансових цілей автосанації, як зростання ліквідності та платоспроможності [11, с. 87], автор виділяє два основні види джерел фінансування автосанаційних заходів за рахунок оптимізації методів управління КЗ:

- 1) джерела, пов'язані зі збільшенням грошових надходжень;
- 2) джерела, пов'язані зі зменшенням видатків.

Якщо перший вид джерел передбачає виключно отримання санаційних кредитів або випуск боргових цінних паперів під гарантію третіх осіб, то другий пропонує значно ширший перелік джерел фінансування оздоровчих заходів, які слід згрупувати в такі три основні групи:

- погашення КЗ за рахунок активів боржника;
- списання або відтермінування погашення зобов'язань;
- трансформація боргу у власність (обмін КЗ на цінні папери боржника).

Конкретні джерела фінансування автосанаційних заходів за рахунок оптимізації методів управління КЗ підприємства автором пропонується зобразити на рис. 1 та розглянути детальніше особливості їх застосування на практиці.

Отримання санаційних кредитів є одним із основних способів збільшення грошових надходжень підприємства, яке перебуває в процесі фінансового оздоровлення. Використання їх супроводжується надходженнями грошових коштів та, відповідно, ростом платоспроможності й ліквідності підприємства-боржника, проте при цьому знижується рівень його фінансової незалежності та погіршується структура капіталу. Вчені М. Бьомле (Швейцарія) [9, с. 598], Р. К. Гроз'єан (Німеччина) [8, с. 181-183], О. О. Терещенко (Україна) [4, с. 198-199] детально розглянули в своїх працях проблеми, які виникають при використанні банківських санаційних кредитів та можливі шляхи їх вирішення, що усуває необхідність зосереджуватися детально на розгляданому питанні в даній роботі. Автор цілком розділяє думку О. О. Терещенка про доцільність стимулювання зі сторони підприємства-боржника кредиторів щодо прийняття рішення на користь надання санаційних кредитів як шляхом пропонування їм прийнятної розміру винагороди (процентної ставки), надання повноцінного кредитного забезпечення, створення необхідних умов для всестороннього контролю за ходом виконання плану автосанації, так і через дії, спрямовані на зменшення дефіциту інформаційного забезпечення та узгодження конфлікту інтересів між різними групами кредиторів [4, с. 210].

Випуск боргових цінних паперів під гарантію третіх осіб. Дане джерело зростання грошових надходжень передбачає залучення підприємством коштів шляхом випуску векселів чи інших цінних паперів для реалізації автосанаційних заходів. Обов'язковою умовою реалізації даного заходу є прийняття третіми особами на себе зобов'язань щодо погашення боргових цінних паперів санованого підприємства у разі неспроможності останнього виконати взяті на себе зобов'язання. Такий крок знижує ризик для інвесторів та використовується у випадку, коли є треті особи, які самостійно з певних причин не мають змоги надати санаційний кредит, проте зацікавлені в збереженні підприємства.

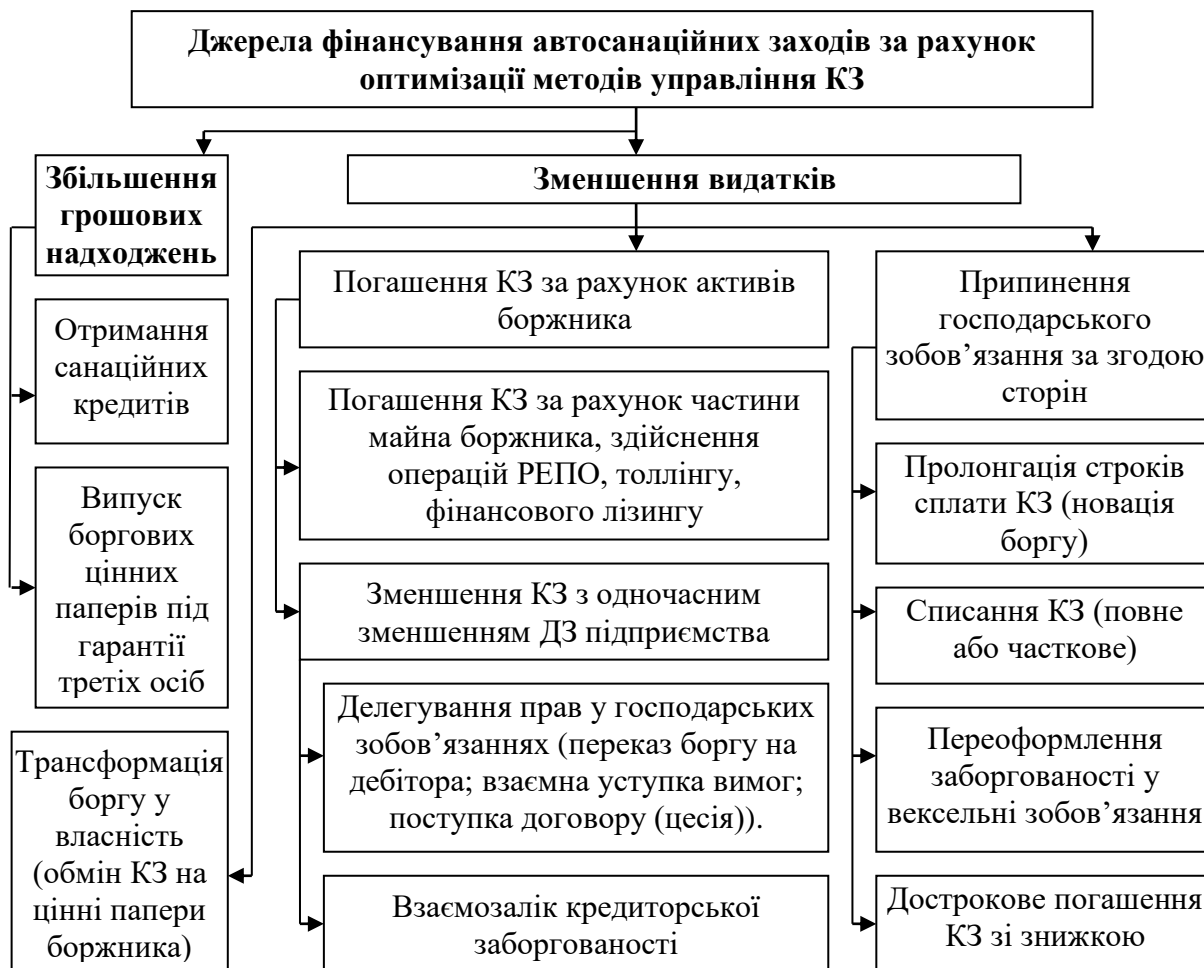

Рис. 1 – Джерела фінансування автосанаційних заходів за рахунок оптимізації методів управління КЗ

Джерело: розроблено автором

Господарський кодекс України [14] передбачає у розгляданому випадку надання двох видів гарантій виконання зобов'язань:

- 1) банківські гарантії;
- 2) загальногосподарські (публічні) гарантії.

Банківська гарантія є засобом забезпечення виконання господарського зобов'язання і одночасно окремим договірним зобов'язанням на платній чи безоплатній основі між гарантом та зобов'язаною стороною основного зобов'язання, щодо якого воно виступає як додаткове. Оскільки аналізована гарантія є одним із видів фінансових послуг і здійснюється відповідно до Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” [15], то гарантами можуть виступати фінансові установи, які надають такі послуги і внесені до відповідного реєстру (банки, кредитні спілки, страхові компанії, інвестиційні фонди і компанії тощо). Даний факт суттєво обмежує використання банківських гарантій, оскільки нефінансові установи, а також фізичні особи позбавлені права надання подібних гарантій.

Усунути вказане обмеження можна за допомогою загальногосподарської або публічної гарантії, яка передбачає можливість погашення боргових цінних паперів підприємства, яке реалізує процедуру автосанації, у разі його неспроможності виконати взяті на себе зобов'язання за рахунок єдиного страхового фонду публічної застави. Формування вказаного фонду повинно відбуватися за рахунок страхових платежів (внесків) тих суб'єктів господарювання, які залучають кошти або цінні папери громадян і юридичних осіб. В той же час, практична реалізація надання та виконання

загальногосподарських гарантій в Україні неможлива через відсутність відповідного законодавчого забезпечення.

Автор вважає, що формування страхового фонду публічної застави в нашій державі сприятиме не тільки забезпеченню захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб, які вкладають свої кошти у банківські, фінансові, страхові, інвестиційні чи інші подібні організації або акціонерні товариства, а також і зростанню довіри до цінних паперів та фондового ринку загалом. Доцільно було б, на думку автора, запровадити в Україні обов'язкове страхування діяльності підприємств із залучення грошових коштів та створити страховий фонд публічної застави на зразок фонду гарантування вкладів фізичних осіб, діяльність якого суттєво сприяє підвищенню довіри до банків зі сторони вкладників.

Важливим способом зменшення видатків підприємства є трансформація боргу у власність (обмін КЗ на цінні папери боржника). Реалізуючи дану операцію, кредитори анулюють підприємству борг в обмін на пакет його акцій та можливість участі в його управлінні. При цьому вигода підприємства є очевидною: покращується структура балансу і зменшуються видатки підприємства, тобто грошова виручка не витрачається на виплату кредиторської заборгованості і її можна спрямувати на здійснення автосанаційних заходів. В той же час, відбувається зниження рівня впливу на управлінські рішення зі сторони попередніх власників. Аналізуючи практику господарювання, автор вважає, що через акції кредитори допускаються до управління, яке може вийти з під контроль при отриманні певним кредитором більше 25% звичайних акцій. Підтвердження цього є також положення частини 6 статті 48 Кодексу України з процедур банкрутства, де вказано, що кредитор, який має 25 і більше відсотків голосів, автоматично включається до складу комітету кредиторів [1]. З огляду на це, при реалізації автосанаційної процедури, крім відновлення ліквідності та платоспроможності, керівництву слід подбати і про збереження контролю над діяльністю суб'єкта господарювання.

Розглядаючи дану операцію зі сторони кредиторів, слід зазначити, що вони прийматимуть у ній участь в одному з наступних випадків:

- очікують отримати вигоду в результаті реалізації автосанаційної концепції;
- зацікавлені в отриманні часткового контролю над підприємством, що реалізує автосанацію;
- мають реальні перспективи реалізувати пакет акцій зацікавленій особі.

Для підприємства більш прийнятним є, як правило, перший варіант, що визначає необхідність переконати кредитора у доцільності взяти участь у фінансовому оздоровленні та визначити оптимальний рівень його участі в управлінні підприємством та майбутніх прибутках. Різноманітні проблеми юридичного та комерційного характеру, що виникають при реалізації даної операції, досить детально розглянуті в працях О.О. Терещенка [4, с. 201-203; 16, с. 196-197], тому автор не вважає за доцільне зупинятися на них. В той же час слід зазначити, що обмін боргу на акції боржника активно використовується у вітчизняній практиці, тому має значну перспективу та заслуговує на увагу науковців і практиків. В той же час, цей метод особливо активно використовується при поглинанні підприємств [17], тому керівництву потрібно його використовувати обережно, щоб автосанація не перетворилася на класичну санацію, яка реалізується зовнішнім суб'єктом та його цілях.

Погашення КЗ за рахунок активів боржника передбачає, в першу чергу, погашення КЗ частиною майна боржника. В рахунок погашення чи скорочення КЗ можуть бути надані кредиторам будь-які матеріальні цінності, якими володіє підприємство-боржник (об'єкти нерухомості виробничого та соціально-культурного призначення, об'єкти незавершеного будівництва, обладнання, машини, механізми, сировина і матеріали, напівфабрикати, готова продукція, цінні папери тощо). При цьому для боржника важливою є непорушність технологічного процесу при відчуженні частини майна, а для кредитора бажано, щоб отримане майно переважало КЗ за рівнем ліквідності.

Толінг являє собою схему роботи з поставленою сировиною (матеріалами), спосіб отримання сировини для виробництва чи переробки, який дозволяє планувати вартість послуг і рівень прибутку переробника та зберегти право власності на сировину за замовником послуги з переробки сировини [18]. При використанні даного виду операції з метою зменшення грошових видатків на виплату КЗ, в якості обробника виступає підприємство-боржник, що отримує сировину за нульовою ціною, обробляє її і повертає закінчений продукт власнику-кредитору, який винагороджує обробника за роботу списанням частини КЗ. Також суттєвою перевагою використання толінгу є збільшення завантаження виробничих потужностей боржника, зменшення питомої ваги умовно-постійних витрат в їх загальній структурі та ріст маржинального доходу на одиницю продукції, що надзвичайно важливо для збиткового підприємства.

Проте суттєвим обмеженням даної операції, що обумовлює нечасте використання її на практиці, є низька частота співпадіння потреб кредитора та можливостей боржника у сфері виконання послуг з переробки сировини. Проте, на думку автора, якщо з'явилась можливість використання толінгу для зменшення величини КЗ, нехтувати нею не варто.

РЕПО (від англ. repurchase agreement) – угода про зворотній викуп. Це операція купівлі-продажу, яка складається з двох етапів:

- 1) одне підприємство продає іншому певне майно за ціною X і при цьому зобов'язується викупити його через певний строк за визначену суму;
- 2) друге підприємство у вказаний час повертає першому куплене раніше майно за ціною $X+Y$.

В результаті операції перше підприємство отримує на визначений строк грошову позику, яку потім повертає з відсотками (величина Y). Перевага і принципова відмінність РЕПО від звичайного кредиту полягає в тому, що при РЕПО забезпечення (майно, що продається) одразу переходить у власність кредитора, і знаходиться там до моменту повернення кредиту, в той час, як при використанні кредиту застава залишається у власності позичальника й може бути стягнена кредитором тільки в судовому порядку [19].

Таким чином, доцільність використання угоди РЕПО на підприємстві, що перебуває в кризовому стані, визначається можливістю досить швидко та, як правило, недорого отримати фінансові ресурси для реалізації автосанаційних заходів.

Фінансовий лізинг. Виникнення та розвиток фінансового лізингу пов'язані з постійним пошуком нових форм фінансування діяльності господарюючих суб'єктів в умовах дефіциту грошових коштів та високої їх вартості. Фінансовий лізинг являє собою господарську діяльність з метою інвестування власних чи залучених фінансових коштів, зміст якої полягає у наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника. Обов'язковою умовою договору лізингу є сплата лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [20, с. 308]. Схема проведення операції фінансового лізингу наведена на рис. 2.

Фінансовий лізинг має ряд переваг у порівнянні з кредитом, розкриття яких пояснює його зростаючу популярність. Так, якщо при кредиті практично єдиною формою розрахунків є грошова, то при лізингу широко використовується також товарна та змішана (товарно-грошова). Також лізинг доцільно використовувати для отримання в користування майна, яке швидко морально старіє або буде використовуватися у виробничому процесі нетривалий термін і його, відповідно, недоцільно купувати в кредит.

Зменшення КЗ з одночасним зменшенням дебіторської заборгованості підприємства призводить до одночасного скорочення активів та пасивів середнього рівня ліквідності, що призводить до зростання показників платоспроможності та поточної ліквідності. Більш того, в результаті запропонованої операції борг кредиторам підприємства знижується, а грошова виручка залишається постійною, що дозволяє маневрувати нею в інтересах підприємства.

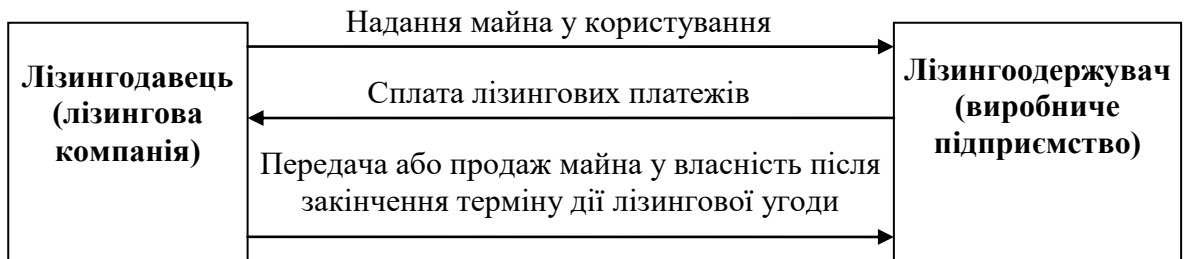

Рис. 2 - Схема проведення операції фінансового лізингу

Джерело: розроблено автором на основі [20, с. 308-309]

Двоступінчастий та багатоступінчастий взаємозалік заборгованості, а також перевід боргу, зокрема переказ боргу на дебітора, взаємна уступка вимог, поступка договору (цесія) розглянуто автором при аналізі методів скорочення дебіторської заборгованості в публікації [2], тому немає потреби зупинятися на даних методах детально.

Розглянемо також способи припинення господарського зобов'язання за згодою сторін. Пролонгація строків сплати КЗ (новація боргу) може бути здійснена в результаті домовленості боржника та кредиторів шляхом укладення угоди про заміну даного зобов'язання іншим (тобто новацією). Відтермінування виконання зобов'язання для боржника означатиме зменшення грошових видатків у поточному періоді, підвищення показників ліквідності та покриття. Необхідно зазначити, що даний спосіб фінансування автосанаційних заходів передбачає укладення угоди між тими ж сторонами про заміну початкового зобов'язання іншим, коли оновлюється предмет та спосіб виконання [20, с. 236]. Стандартною формою пролонгації термінів сплати боргу, що використовується в Україні та світі, є трансформація короткострокових кредитів у середньострокові та довгострокові [4, с. 203].

Списання КЗ (повне або часткове). У результаті повної або часткової відмови кредиторів від своїх вимог, відбувається зростання платоспроможності та ліквідності підприємства, покращення структури його капіталу. Попри незаперечні переваги для боржника, такі заходи є обтяжливими для кредиторів і вони погоджуються на списання боргу тільки у випадку, коли ліквідація підприємства не принесе їм вигоди. Як правило, списання частини боргу супроводжується прийняттям угоди між кредитором та підприємством про інші форми його компенсації на наступних етапах [21, с. 519].

Аналіз новел Кодексу України з процедур банкрутства, який вступив в дію в 2020 році, свідчить про те, що вітчизняне законодавство стимулює використання такої форми оздоровлення підприємства, оскільки передбачає списання податкового боргу незалежно від позиції органу стягнення. Так, в частині 3 статті 5 констатується, що "...якщо план санації передбачає розстрочення, відстрочення чи прощення (списання) боргів (їх частини), план санації вважається схваленим органом стягнення в частині задоволення вимог з податків, зборів (обов'язкових платежів) на умовах плану санації без необхідності голосування органу стягнення. При цьому податковий борг, який виник у строк, що передував трьом рокам до дня проведення зборів кредиторів, визнається безнадійним та списується, а податковий борг, який виник пізніше, розстрочується (відстрочується) або списується на умовах плану санації, що мають бути не гіршими, ніж умови задоволення вимог кредиторів, які проголосували за схвалення плану санації..." [1].

Основною проблемою, яка виникає при відтермінуванні виконання зобов'язання та списанні заборгованості, є необхідність знаходження вагомих аргументів для переконання кредиторів у необхідності такого кроку. Очевидно, їм треба довести, що у випадку банкрутства та ліквідації підприємства втрати будуть не нижчими, ніж у випадку новації чи списання боргу.

Дострокове погашення КЗ зі знижкою або припинення зобов'язання переданням відступного [20, с. 235] є дієвим і достатньо поширеним методом скорочення заборгованості підприємства та розглянуто автором в дослідженні [2].

Переоформлення заборгованості у вексельні зобов'язання. Суб'єкти господарювання мають право, відповідно до вітчизняного законодавства, випускати в обіг векселі – цінні папери, що засвідчують безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити визначену суму грошей власнику векселя. Таким чином, підприємство-боржник може розплатитися з кредиторами за їх згодою своїми векселями, які будуть являти собою нове зобов'язання, яке повинно бути виконано у відповідності з новими встановленими умовами (строками, процентами тощо).

Домовившись з кредиторами про пізніші терміни погашення векселів у порівнянні з КЗ, підприємство-боржник звільняється від сплати боргу в даному періоді та, відповідно, підвищує показники ліквідності і покриття. Хоча в даній операції власник векселя й надалі залишається, по-суті, незабезпеченим кредитором, проте отримує певну перевагу, зокрема, може продати вексель та отримати платіж за зобов'язанням раніше встановленого строку [22; 23, с. 444].

Висновок та перспективи подальших досліджень. Тимчасовий дефіцит грошових ресурсів, що виявляється в нестачі коштів на виконання поточних зобов'язань, відчувають різні підприємства, навіть високорентабельні. Збиткові ж господарюючі суб'єкти стикаються з даною проблемою постійно, оскільки їх зобов'язання зростають швидше, ніж відбувається надходження грошових коштів. Таким чином, неможливість повного та своєчасного погашення кредиторської заборгованості (КЗ) в умовах дефіциту грошових коштів на багатьох підприємствах підвищує актуальність питання встановлення черговості, обсягів та порядку погашення КЗ різним кредиторам. Тому автор в даному дослідженні детально зупинився на оцінці тих джерел фінансування автосанації, які може мобілізувати підприємство, що знаходиться в кризовому стані, за рахунок оптимізації методів управління КЗ. Зосереджуючи увагу на досягненні таких основних фінансових цілей автосанації, як зростання ліквідності й платоспроможності, автор розглянув отримання санаційних кредитів, випуск боргових цінних паперів під гарантію третіх осіб, трансформація боргу у власність (обмін КЗ на цінні папери боржника), погашення КЗ за рахунок частини майна боржника, здійснення операцій РЕПО, толінгу, фінансового лізингу, зменшення КЗ з одночасним зменшенням дебіторської заборгованості підприємства, припинення господарського зобов'язання за згодою сторін (продлонгація строків сплати КЗ (новація боргу), списання КЗ (повне або часткове), дострокове погашення КЗ зі знижкою або припинення зобов'язання переданням відступного, переоформлення заборгованості у вексельні зобов'язання) як важливі й дієві методи управління кредиторською заборгованістю підприємства-боржника при реалізації автосанації.

Загалом автором проведено групування джерел фінансування автосанації підприємства за рахунок оптимізації роботи з КЗ та детально їх розглянуто. Встановлено, що для ефективного фінансового забезпечення автосанаційних процедур за рахунок скорочення КЗ на підприємстві необхідно впроваджувати заходи, спрямовані на підвищення якості управління кредиторською заборгованістю. Зазначене питання повинно стати темою подальших наукових досліджень в цьому напрямі.

Література

1. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 № 2597-VIII. (2019). Відомості Верховної Ради України, 19, ст. 74.
2. Яцюк О. С. (2024). Скорочення дебіторської заборгованості як метод управління фінансовим забезпеченням автосанації підприємства. Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серія “Економіка та

- управління в нафтовій і газовій промисловості”). 1 (29). 86-96. DOI: 10.31471/2409-0948-2024-1(29)-86-96.
3. Поддєрьогін А. М. та ін. (2000). Фінанси підприємств: Підручник. 3-тє вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 460 с.
 4. Терещенко О. О. (2004). Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія. К.: КНЕУ, 268 с.
 5. Управління фінансовою санацією підприємства. Навчальний посібник. (2006). За ред. М. О. Данилюка, В. І. Савича. К.: Центр навчальної літератури, 320 с.
 6. Білик М. Д. (2001). Фінансові аспекти реорганізації державних підприємств. Фінанси України. 11. 78-85.
 7. Бланк И. А. (2002). Управление формированием капитала. К.: Ника-Центр, Эльга, 512 с.
 8. Гроз’єан Р. К. (1998). Як працювати з банком: Успіх роботи з банком – кредити, грошові вклади, платіжки або перекази. Пер. з нім. К.: Основи, 343 с.
 9. Voemle M. (1998). Unternehmensfinanzierung: Instrumente, Markte, Formen, Anlasse. 12 Aufl. Verlag SKV Zurich.
 10. Яцюк О. С. (2024). Оптимізація методів управління кредиторською заборгованістю підприємства-боржника при реалізації процедури автосанації. Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, Київ: Академія праці, соціальних відносин та туризму, Вид-во АПСВТ, 154-155.
 11. Яцюк О. С. (2023). Потенціал фінансування автосанації підприємства як основний структурний елемент його автосанаційної спроможності. Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серія “Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості”). 2 (28). 85-95. [https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-2\(28\)-85-95](https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-2(28)-85-95).
 12. Яцюк О. С. (2023). Автосанація підприємства: історико-філософський генезис. Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серія “Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості”). 1 (27). 76-89. [https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-1\(27\)-76-89](https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-1(27)-76-89).
 13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 “Баланс”. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87. (2004). 27 положень (стандартів) бухгалтерського обліку. К.: КНТ, 116 с.
 14. Господарський кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. (2003). Відомості Верховної Ради, 18, 19-20, 21-22, ст. 144.
 15. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2664-III. (2001). Відомості Верховної Ради, 1, ст. 1.
 16. Терещенко О. О. (2000). Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 412 с.
 17. Луговой О. (2020). Правове регулювання протидії рейдерству в Україні. Jurnalul juridic national: teorie și practică, 41(1), 138-142.
 18. Богомазова К. К. (2013). Сутність операцій з давальницькою сировиною та їх значення. Ефективна економіка, (7).
 19. Майданик Р. А., Бервено С. М. (2005). Договір РЕПО (цивільно-правова природа та види). Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ, (30), 368-375.
 20. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України (2004). За заг. ред. В. К. Мамутова. К.: Юрінком Інтер, 440 с.
 21. Бланк И. А. (1999). Основы финансового менеджмента. В 2 т. Т. 2. К.: Ника-Центр, 592 с.

22. Пушкар І. В., Проскуріна Н. М., Закачуріна А. О. (2024, Мау). Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості як основа фінансового аналізу розрахункових операцій з контрагентами. In The 21st International scientific and practical conference “Innovative solutions in public communications and international relations” (May 28-31, 2024) Sofia, Bulgaria. International Science Group, 382 p. (p. 72).

23. Яцюк О. С. (2024). Встановлення в процесі автосанації взаємозв'язку між причинами кризи та суб'єктами, що її спричинили. Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практич. конф. (25 квітня 2024). м. Полтава: ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 442-447.

References

1. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva: Zakon Ukrainy vid 18.10.2018 № 2597-VIII. (2019). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, **19**, st. 74.

2. Yatsiuk O. S. (2024). Skorochnnia debitorskoi zaborhovanosti yak metod upravlinnia finansovym zabezpechenniam avtosanatsii pidpriemstva. Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu nafty i hazu (seriia “Ekonomika ta upravlinnia v naftovii i hazovii promyslovosti”). **1** (29). 86-96. DOI: 10.31471/2409-0948-2024-1(29)-86-96.

3. Poddierohin A. M. ta in. (2000). Finansy pidpriemstv: Pidruchnyk. 3-tie vyd., pererob. ta dop. K.: KNEU, 460 s.

4. Tereshchenko O. O. (2004). Antykryzove finansove upravlinnia na pidpriemstvi: Monohrafiia. K.: KNEU, 268 s.

5. Upravlinnia finansovoiu sanatsiieiu pidpriemstva. Navchalnyi posibnyk. (2006). Za red. M. O. Danyliuka, V. I. Savycha. K.: Tsentr navchalnoi literatury, 320 s.

6. Bilyk M. D. (2001). Finansovi aspekty reorhanizatsii derzhavnykh pidpriemstv. Finansy Ukrainy. 11. 78-85.

7. Blank I. A. (2002). Upravlenie formirovanyem kapitala. K.: Nika-Tsentr, Elha, 512 s.

8. Hrozian R. K. (1998). Yak pratsiuvaty z bankom: Uspikh roboty z bankom – kredyty, hroshovi vklady, platizhky abo perekazy. Per. z nim. K.: Osnovy, 343 s.

9. Boemle M. (1998). Unternehmensfinanzierung: Instrumente, Markte, Formen, Anlasse. 12 Aufl. Verlag SKV Zurich.

10. Yatsiuk O. S. (2024). Optymizatsiia metodiv upravlinnia kredytorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstva-borzhnyka pry realizatsii protsedury avtosanatsii. Naukovyi vymir osmyslennia ta poshuku optymalnykh modelei rozvytku Ukrainy: marketynhovi, ekonomichni, finansovi ta upravlinskyi aspekty: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, Kyiv: Akademiia pratsi, sotsialnykh vidnosyn ta turyzmu, Vyd-vo APSVT, 154-155.

11. Yatsiuk O. S. (2023). Potentsial finansuvannia avtosanatsii pidpriemstva yak osnovnyi strukturnyi element yoho avtosanatsiinoi spromozhnosti. Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu nafty i hazu (seriia “Ekonomika ta upravlinnia v naftovii i hazovii promyslovosti”). **2** (28). 85-95. [https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-2\(28\)-85-95](https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-2(28)-85-95).

12. Yatsiuk O. S. (2023). Avtosanatsiia pidpriemstva: istoryko-filosofskyi henezys. Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu nafty i hazu (seriia “Ekonomika ta upravlinnia v naftovii i hazovii promyslovosti”). Vyp. **1** (27). Ivano-Frankivsk: 76-89. [https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-1\(27\)-76-89](https://doi.org/10.31471/2409-0948-2023-1(27)-76-89).

13. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 2 “Balans”. Zatverdzheno nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31 bereznia 1999 r. № 87. (2004). Z nastupnymy zminamy i dopovnenniamy. 27 polozhen (standartiv) bukhhalterskoho obliku. K.: KNT, 116 s.

14. Hospodarskyi kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 436-IV. (2003). Vidomosti Verkhovnoi Rady, 18, 19-20, 21-22, st. 144.

15. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12 lypnia 2001 r. № 2664-III. (2001). Vidomosti Verkhovnoi Rady, 1, st. 1.
16. Tereshchenko O. O. (2000). Finansova sanatsiia ta bankrutstvo pidpriemstv: Navch. posibnyk. K.: KNEU, 412 s.
17. Luhovi O. (2020). Pravove rehuliuвання protydii reiderstvu v Ukraini. Jurnalul juridic national: teorie și practică, 41 (1), 138-142.
18. Bohomazova K. K. (2013). Sutnist operatsii z davalnytskoiu syrovynoiu ta yikh znachennia. Efektyvna ekonomika, (7).
19. Maidanyk R. A., Berveno S. M. (2005). Dohovir REPO (tskyvno-pravova pryroda ta vydy). Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav, (30), 368-375.
20. Naukovo-praktychnyi komentar Hospodarskoho kodeksu Ukrainy (2004). Za zah. red. V. K. Mamutova. K.: Yurinkom Inter, 440 s.
21. Blank I. A. (1999). Osnovy finansovogo menedzhmenta. V 2 t. T. 2. K.: Nika-Tsentr, 592 s.
22. Pushkar I. V., Proskurina N. M., Zakachurina A. O. (2024, May). Analiz stanu debitorskoi ta kredytorskoi zaborhovanosti yak osnova finansovoho analizu rozrakhunkovykh operatsii z kontrahentamy. In The 21st International scientific and practical conference “Innovative solutions in public communications and international relations”. (May 28-31, 2024). Sofia, Bulgaria. International Science Group, 382 p. (p. 72).
23. Yatsiuk O. S. (2024). Vstanovlennia v protsesi avtosanatsii vzaiemozviazku mizh prychnamy kryzy ta subiektamy, shcho yii sprychynyly. Intehratsiia nauky ta praktyky upravlinnia v umovakh sotsiokulturnykh transformatsii: zb. materialiv II Mizhnar. nauk.-praktych. konf. (25 kvitnia 2024). Poltava: DZ “LNU imeni Tarasa Shevchenka”, 442-447.